عکس: فواد وکیلی

گزارشی از نمایشگاه هفدهمین جشنواره هنرهای تجسمی فجر

اینجا درختی قصه می‌گوید

گزارش

سعیده احسانی‌راد
گروه فرهنگی

«درخت، مقدس است و هر کس با آن سخن بگوید و به آن گوش فرا دهد، هستی را خواهد آموخت.» این جمله بیانیه نمایشگاه بخش «درخت زرین» هفدهمین جشنواره هنرهای تجسمی فجر است که آغازگر بخش اصلی نمایشگاه در مجموعه فرهنگی-هنری آسمان است.

جمشید حقیقت‌شناس، نمایشگاه‌گردان بخش «درخت زرین» هفدهمین جشنواره هنرهای تجسمی فجر امسال با موضوع درخت؛ هنرمندان را برای ارائه آثار و شرکت در نمایشگاه دعوت کرد؛ هنرمندان هم در رشته‌های مختلف هنرهای تجسمی بجز خوشنویسی، با محوریت درخت، آثار خود را به این نمایشگاه ارائه دادند. حقیقت‌شناس که خود نقاشی‌های دیواری را با طرح درخت بر دیوارهای نمایشگاه کشیده، در گفت‌وگو با «ایران» درباره بخش «درخت زرین» گفت: هر امری که گرایش به سیاست داشته باشد بایکوت می‌شود و هر چیزی که تمایل به هنر در آن باشد مورد استقبال قرار می‌گیرد. در تمام دنیا ممکن است کسی حوصله تحمل گرایشات سیاسی را نداشته باشد، ولی تمایلات هنری چون به جهان آدم‌ها کیفیت می‌دهد، حتی اگر متوجه هم نشوند، تمایل به رفتن، دیدن، شرکت کردن و شنیدن آن را دارند و با آن ارتباط برقرار می‌کنند. جشنواره هنرهای تجسمی فجر روزی فیروزه مردم بوده و سیاسی نیست، جشن است؛ رویدادی که با چاشنی هنر به زیباترین شکل در شهر و حتی همه دنیا برایش جشن گرفته می‌شود و با آن می‌توان انرژی را منتقل کرد. تمام تلاش ما در هفدهمین جشنواره هنرهای تجسمی فجر این بود که سیاست را حذف و فرهنگ را وارد کنیم چون انقلاب ما انقلاب فرهنگی بوده و یادمان رفته که موضوعمان فرهنگ و اعتلای آدم‌ها و رشدشان بوده است که در این زمینه رشد هم کرده‌اند.

او ادامه داد: در تک‌تک آثار و افکاری که به این جشنواره پیشنهاد شد، گرایش به هنر و اعتلای آدم‌ها مورد توجه قرار گرفته است. اگر درختی یا ماسکی از درخت یا فرشی و طرحی با موضوع درخت پیشنهاد شد، با این هدف بود تا حال مردم وقتی از این جشن خارج می‌شوند خوب شود و کارها را دوست داشته باشند و به آنها یادآوری شود که درخت نیز جزئی از سرزمین ماست.

حقیقت‌شناس در پاسخ به این سؤال که این نمایشگاه چطور با موضوع درخت شکل گرفت، گفت: در یک شرایطی، مجبور به قبول پیشنهاد نمایشگاه‌گردانی در بخش اصلی جشنواره هنرهای تجسمی فجر شدم. با اینکه زمان کمی داشتیم و باید به انسجام مناسبی برای تدارک نمایشگاه می‌رسیدیم، بعد از مدتی فکر و با اتکا به تجربه‌ای که در دبیری هنری جشنواره هنرهای تجسمی فجر در سال‌های قبل داشتم، به اینکه چرا پوسترهای جشنواره تجسمی فجر پراکنده است فکر کردم و همان جا پیشنهاد دادم «طوبای زرین» را مثل سیمرغ بلورین جشنواره فیلم فجر که موضوع اصلی است، درخت محور اصلی آن باشد و هنرمندان با توجه به این درخت هر کاری که بخواهند می‌توانند انجام دهند. چند دوره این‌طور پیش رفت و آثار بر اساس طوبای زرین خلق می‌شد و تازه داشت شکل و شمایل پیدا می‌کرد که از جشنواره هنرهای تجسمی فجر مرخص شدم.

او در ادامه این‌طور توضیح داد: چون تندیس جشنواره هنرهای تجسمی فجر، طوبای زرین یک درخت است، این درخت را داشتیم و گفتیم چه بهتر از این، درخت موجودی زنده است و دوام دارد، متعالی و مقدس است و سال‌هاست به آن می‌پردازیم و آدم‌ها از طریق آن به روشنایی رسیده‌اند و تمدن‌ها ساخته شده است، بنابراین موضوع اصلی نمایشگاه شود. به دبیر جشنواره هنرهای تجسمی فجر پیشنهاد شد و ایشان ذوق‌زده شدند، بعد موضوع درخت را تبدیل به درخت زرین کردیم. باز با این انتخاب مشکلی حل نمی‌شد و باید درباره‌اش فکر و طراحی صورت می‌گرفت؛ در طراحی‌ای که برای این بخش انجام دادم به این نتیجه رسیدم که تاریخ توجه به درخت را در بخش علمی، هنری در سفالینه‌ها و نقش‌های مختلفی که در آن موضوع بوده، استفاده کنیم.

ما از درخت یاد گرفتیم که می‌شود زمین را شخم زد و دانه کاشت. دعا کردن را از درخت آموختیم. نقش‌های مختلفی از درخت را در این نمایشگاه داریم؛ از سرو ابرقو برای این نمایشگاه استفاده کردیم. در مجسمه‌ها و بازی‌های تصویری که بهره بردیم از عکس‌هایی استفاده کردیم که موضوعش کاشت درخت است و مجسمه‌هایی که کنتراست زیادی با کل نمایشگاه دارد و هنرمندی با موضوع مهاجرت، درختی را در ورودی نمایشگاه قرار داده که بحث مهاجرت درختان را مورد توجه قرار داده است.

جای‌جای نمایشگاه را به بخش‌هایی که به درخت مربوط می‌شود اختصاص دادیم. در آثار و فضاسازی نمایشگاه و فیلم‌هایی که انتخاب کردیم، «باغ سنگی» پرویز کیمیاوی بود که باغی که باغ نیست و قرار است باغ شود و محور آن توجه به درخت است و آیینه‌هایی که نورانیت درخت را نشان می‌دهند؛ شادی و شعفی که انکسار نورها را پخش می‌کند و از فرش‌هایی استفاده کردیم که در آنها طرح سرو دیده می‌شود. به اعتقاد حقیقت‌شناس، هر کس وارد این نمایشگاه شود و دقت کند، چیزی برای دیدن وجود دارد.

او در پاسخ به این سؤال که هنرمندان این نمایشگاه را با چه معیاری انتخاب کردید، گفت: هنرمندانی که آثاری در ارتباط با درخت داشتند و در کارهایشان به موضوع درخت می‌پرداختند، نه طبیعت و منظره. چون زمان کوتاهی داشتیم، کارهایی را انتخاب کردیم که بر اساس پیشینه کار هنرمندان در زمینه درخت باشد. دلمان می‌خواست اشعاری از خوشنویس‌ها در زمینه گیاه و درخت هم در این نمایشگاه باشد که آن بخش جدا شد. فضا کوچک بود و زمان محدود و من چندبار تأکید کردم این نمایشگاه فاز صفر برای موضوع درخت است و باید یکی،دو سال کار کرد و این نمایشگاه پیش‌درآمدی باشد برای یک نمایشگاه جهانی که از همه دنیا در آن شرکت کنند و کتابی هم در این موضوع چاپ شود و این کتاب در تمام دنیا بچرخد و چون موضوع درخت پتانسیلش را دارد، این نمایشگاه حق کلام را برای درخت ادا نکرد.

این نمایشگاه‌گردان بر این موضوع تأکید کرد که موضوع درخت قابلیت این را داشت که کل شهر را درگیر کند، نقاشی خیابانی در شهر اتفاق بیفتد، چون جشنواره هنرهای تجسمی فجر شو نیست، هنر نقاشی و مجسمه نمایشی نیست و به درد نمایش دادن نمی‌خورد. مثلاً وقتی زلزله می‌آید، می‌توانید عکس بگیرید و مخابره کنید ولی اگر بخواهید نقاشی از آن اتفاق بکشید، زمان می‌برد، برای همین خاطره‌اش را نقاشی می‌کنند که ماندگارتر است، گزارش نیست و ما باید فرهنگمان به سمت گزارش دادن نرود و چیزهایی را بسازیم که عمیقاً روی فرهنگ ما تا آینده هم اثرگذار باشد. خوشبختانه کیفیت به هنرهای تجسمی راه یافته و امکان نمایش و سرمایه‌گذاری‌های مردمی وجود دارد، چون هنر ایرانی حرف، عمل و پیام‌های زیادی برای انتقال دارد و فقط نیاز به سرمایه‌گذاری است تا به گوش همه برسد.

حقیقت‌شناس با بیان اینکه در نمایشگاه به دنبال آمار نبودیم و نمی‌خواستیم بالا و پایین نمایشگاه پر از اثر باشد، گفت:ما فقط به دنبال این بودیم که فضای مناسبی برای دیدن باشد. خیلی اشتباه است که کیفیت را فدای کمیت کنیم. می‌توان از کمیت به کیفیت رسید. به جای داشتن خودروهای زیاد، می‌شود یک خودروی باکیفیت داشت. هنرمندان بیشتر حرفه‌ای بودند. هنرمندان از یک دوره‌ای به بعد فقط موضوعی کار می‌کردند. وقتی موضوعی وجود دارد، باید تمام آرشیوها به روی آن باز باشد تا بتواند حق مطلب را ادا کند. جشنواره تجسمی فجر به اشتباه به این سمت رفته بود که آخرین کارها باید نمایش داده شود. آخرین کارها مربوط به بینال‌هاست. در جشنواره باید ارزنده‌ترین و بهترین کارها به نمایش گذاشته شود، کارهایی که امتحان‌شان را پس داده‌اند.

این نمایشگاه‌گردان درباره تم‌های تأثیرگذار در جشنواره هنرهای تجسمی فجر گفت: تم‌های تأثیرگذار زیادی برای جشنواره هنرهای تجسمی فجر وجود دارد و هر سال باید یک تم باشد. اگر طی ۱۰ سال تم‌هایی را رویداد کنیم، این تم‌ها زایش پیدا می‌کنند. بعد از این جشنواره، یک عده در موضوع درخت اثر خلق می‌کنند و کمک به سیاست‌گذاری برای هنرهای تجسمی می‌شود، کاری که در ادوار قبل هم انجام می‌شد.

او درباره اینکه در دولت چهاردهم در جشنواره تجسمی فجر چه اتفاق خوبی صورت گرفته است، بیان کرد: نمی‌دانم، هنرهای تجسمی مشکلش پول نیست. کشور ما بیشتر از پول به مدیریت نیاز دارد، چون مدیریت است که پول، مشارکت و کیفیت می‌آورد و باید از منابع درست استفاده کرد. امیدوارم در دولت چهاردهم این کیفیت را شاهد باشیم. نمایشگاه بخش «درخت زرین» در مجموعه فرهنگی و هنری آسمان تا دهم اسفندماه برقرار است.

> جمشید حقیقت‌شناس: از درخت یاد گرفتیم که می‌شود زمین را شخم زد و دانه کاشت. دعا کردن را از درخت آموختیم. نقش‌های مختلفی از درخت را در این نمایشگاه داریم؛ از سرو ابرقو برای این نمایشگاه استفاده کردیم. در مجسمه‌ها و بازی‌های تصویری که بهره بردیم از عکس‌هایی استفاده کردیم که موضوعش کاشت درخت است و مجسمه‌هایی که کنتراست زیادی با کل نمایشگاه دارد

نادره رضایی: جشنواره هنرهای تجسمی به بازار هنر و اقتصاد متصل می‌شود

با اینکه عده‌ای اعتقاد دارند سیاست‌های جشنواره‌های هنری فجر نیاز به بازنگری دارد در هفدهمین جشنواره تجسمی فجر امسال با رویه‌های متفاوتی روبه‌رو شدیم که نشان از توجه مسئولان برای تغییر رویه‌های قدیمی و تزریق فکر و ایده‌های نو به این جشنواره است.

نادره رضایی معاون هنری وزارت فرهنگ و ارشاد در گفت‌وگو با «ایران» درباره تغییرات هفدهمین جشنواره هنرهای تجسمی فجر گفت: این جشنواره فراخوان نداشت و بخش رقابتی‌اش به سیاق گذشته نبود و به شکل دیگری برگزیده خواهد شد زیرا بخشی از گلایه و دلخوری هنرمندان تجسمی در این بود که جشنواره‌هایی که در مجموعه وزارت فرهنگ و ارشاد به صورت حاکمیتی برگزار می‌شود باعث شده دو سالانه‌ها و بینال‌های هنری از رونق بیفتند و در رویدادهای هنری جایی نداشته باشند.

رضایی ادامه داد: به همین منظور برای ترمیم وضعیت بینال‌ها تصمیم گرفتیم برای احیای بینال‌ها فضای رقابتی را به آنها بدهیم تا جشنواره فجر هم از لحاظ کیفی جدا از بینال‌ها بتواند روند کار خودش را داشته باشد و فرصت فراخوان را با نگاه حمایتی اعمال کردیم؛ اگر این اتفاق در سال آینده با رویکردی که مقدماتش امسال فراهم شد، صورت گیرد از هنرمندان دلجویی شده و گلایه‌ها کم می‌شود زیرا احیای بینال‌ها درخواست هنرمندان تجسمی بوده که انتظار به حقی هم هست. زیرا اگر بینال‌ها در کنار جشنواره تجسمی فجر توأمان باشند منجر به رضایتمندی هنرمندان می‌شود.

او در پاسخ به اینکه جز احیای بینال‌ها برنامه دیگری در حوزه تجسمی دارید، گفت: نگاهی که در بخش افتتاح سرزمین من در شیراز بر آن تأکید کردیم در راستای این هدف بود که بتوانیم جشنواره‌ها را به بازار هنر و اقتصاد هنر متصل کنیم و جشنواره هنرهای تجسمی فقط در بازه زمانی برگزاری جشنواره متوقف نشود چون اتصال جشنواره به بازار هنر موجب رونق اقتصادی می‌شود. معاون هنری با بیان اینکه در دوسالانه سرامیک همین رویکرد را با تعدادی از مدیران مطرح کردیم تا در جریان قرار بگیرند و رویکرد و نگاه‌شان به این فضا نزدیک شود؛ حتی دکترافشین معاون علمی ریاست جمهوری از بینال سرامیک اثر خریدند و گفت‌وگوهایی انجام شد تا تفاهمنامه‌هایی برای کمک به صنایع خلاق در بحث اقتصادی منعقد شود، ایشان هم برای تسهیل حضور هنرمندان تجسمی در رویدادهای خارج از کشور قول مساعد دادند، زیرا این کار خیلی مهمی است چون هنرمندان جوان شخصاً نمی‌توانند این کار را انجام دهند.

سوژه‌های نمایشگاه

هنرمندانی که درخت سوژه اصلی آثارشان است و در رشته‌های مختلف هنرهای تجسمی به آن پرداخته‌اند درباره اثری که به نمایشگاه درخت زرین آورده‌اند مطالبی بیان کردند. اثر درخت از محمد کریمی‌نیا به صورت چاپ دیجیتالی در این نمایشگاه به چشم می‌خورد؛ او درباره اثرش گفته: این نقاشی دیجیتال نمادین و سوررئال وهم‌آلود، آمیخته با زیبایی‌شناسی است. این ترکیب در یک اتاق محدود و مستطیل شکل خودنمایی می‌کند؛ فضای بسته‌ای که بلافاصله حس انزوا، کنترل و جبر را القا می‌کند. در قلب این فضا، یک شاخ گوزن باابهت در گوشه دیواری جا خوش کرده که نه‌تنها به‌عنوان بازمانده‌ای از یک حیوان، بلکه به‌عنوان درختی جانشین، نمادی از انعطاف‌پذیری، تاریخ و تحول نمایان می‌شود. تنش بین آنچه واقعی است و آنچه نمادین است، با سایه‌های برگ‌های واقعی درخت که بر دیوار پشت آن انداخته می‌شود، تشدید می‌گردد و حضور شبح‌آمیزی از طبیعت را به چشم می‌آورد که یادآور چیزی است که زمانی بوده یا هنوز در فراتر از مرزهای سفت و سخت این دنیای درونی وجود دارد.

رضوان صادق‌زاده که اثری با موضوع ماه و درخت را به این نمایشگاه آورده، گفت: «حدود ۵ سال هست روی تنه درخت‌ها کار می‌کنم، فراز و فرود بسیاری داشتم ولی توانستم با تنه درخت‌ها به یک فضای نسبتاً شخصی برسم. کاری که در نمایشگاه هست یکی از مجموعه‌های تنه درخت‌هاست و هیچ معنی و مفهومی غیر از آنچه که می‌بینید نداره. ماه هست و درخت.

میرمولا ثریا نیز فرشی را با طرح درخت بر دیوار و روی یکی از سکوهای نمایشگاه آورده است. از دیدگاه او، هنر در مرز میان Rug Design، Textile Art، معماری، نقاشی و گرافیک شکل می‌گیرد. تحقیق در ساختارهای نقش، الهام‌بخش او در خلق آثاری است که همزمان بومی و جهانی، آشنا و در عین حال غریب و سیال میان گذشته، حال و آینده‌اند. اثر «درخت تاجدار» با الهام از گیاهان دریایی طراحی شده و نقوش ایرانی آن از نقاشی‌های قبایل آفریقا تأثیر پذیرفته است. این اثر، فرمی شبیه به عروس دریایی را به تصویر می‌کشد که شاخه‌های ظریف و معلق آن به رشته‌هایی شناور، موازی و ریتم‌دار منتهی می‌شوند. اثر دیگر، «شاه مقصود»، نمادی از ایستادگی و آزادگی انسانی است که در مرکز آن، سروی با ریشه‌های استوار و شاخه‌های رو به آسمان قرار دارد. طراحی نوآورانه این اثر، تعادلی میان سکون و پویایی را به نمایش می‌گذارد و بیننده را به تأمل در قدرت و تحول دعوت می‌کند.

آرش فنائیان نیز درباره اثرش که درخت عمر خیام نام دارد، گفت: از دیرباز به‌جای واژه درختستان یا باغ، از کلمه پردیس استفاده می‌شده است. همچنین در زبان عربی، فردوس و در زبان انگلیسی، Paradise نام گرفت. «پارادایس»، واژه‌ای که در معانی خود «بهشت» یا «باغِ بهشت» را نهفته دارد. از این قصه، رابطه بین درخت تا بهشت را حدیث مفصل بخوانید و نیک بدارید. دو؛ از همان دیرباز رد پای اندیشه‌ای ناب، دگراندیش و از مکتب اشراق در دیرنبشته‌ها و آثار کهن دیده می‌شود که می‌گوید: از کجا که آنچه ما از درخت، به نام «شاخه» می‌شناسیم، در حقیقت همان ریشه درخت نباشد که کاشته در آسمان است و به‌عکس، آنچه به نام ریشه می‌شناسیم و در خاک است، در حقیقت شاخه نباشد و ما و زمین، همه برگ و بار آن نباشیم! سه؛ چون نیست به هر چه هست جز باد به دست/ چون هست ز هر چه نیست نقصان و شکست/ انگار که هر چه هست در عالم نیست/ پندار که هر چه نیست در عالم هست

مسعود ناصری سوینی نیز درباره اثرش گفت : متن و نوشتار در تاریخ و تمدن بشری همیشه دارای حرمت و مترادف با دانش خاص قلمداد می شده است. این ترکیب حرمت دانش، نزد دانندگان مفهوم متن در تمایز با دیگر مردمان، قداست را نیز به متن افزون کرده است.

رفتار و ترکیبی که هنرمند در این دو اثر ارائه می کند توأمان، درخت‌وارگی و زایش را در خود دارد. او سعی در حرمت نهادن به نوشتار روند نامرئی کردن آن را به عهده گرفته و طلب رمزگشایی مجدد از مخاطب را ایجاد کرده است.

> میرمولا ثریا نیز فرشی را با طرح درخت بر دیوار و روی یکی از سکوهای نمایشگاه آورده است. از دیدگاه او، اثری که ارائه کرده در مرز میان معماری، نقاشی و گرافیک شکل می‌گیرد

فرهنگ

چهار فصل ویوالدی با «رتوریک» در تالار وحدت

کنسرت ارکستر رتوریک به رهبری رضا مریوند و با حضور ۴ سولیست، ششم اسفند در تالار وحدت برگزار می‌شود. ارکستر رتوریک در این اجرا، قطعه چهارفصل اثر معروف آنتونیو ویوالدی را در کنار آثاری از یوهان سباستین باخ، ژرژ بیزه و کامی سن‌سان پیش‌روی مخاطبان قرار می‌دهد. در این کنسرت فربد لطیفی کنسرت‌مایستر است. همچنین نیما مستشیری، کژال خوارزمی، حسام حسینی و سینا افتخاری‌نیا به‌عنوان سولیست، ارکستر را همراهی می‌کنند./ ایران

«نژا۲» پرفروش‌ترین انیمیشن جهان

انیمیشن چینی «نژا ۲» با فروش ۱.۷ میلیارد دلاری که تقریباً تمام آن از گیشه سینماهای چین حاصل شده، موفق شد تا «درون بیرون ۲» پیکسار را پشت‌سر بگذارد و عنوان پرفروش‌ترین انیمیشن جهان را از آن خود کند. «نژا ۲» در مجموع ۱۲.۳ میلیارد یوان (۱.۶۹ میلیارد دلار) فروش کرده و هشتمین فیلم پرفروش جهان شده است. این فیلم به کارگردانی یانگ‌یو، کارگردان متولد سیچوان که با نام جیائوزی نیز شناخته می‌شود، فروش گیشه سینماهای چین را در سال نوی ۲۰۲۵ در این کشور، به بالاترین حد خود رساند./مهر

آلبوم جدید حمید خزاعی

به همت مرکز موسیقی حوزه هنری، آلبوم «نگاه» با اجرای حمید خزاعی و آهنگسازی و تنظیم هومن مهدویان تولید و منتشر شد. آلبوم «نگاه» شامل ۷ قطعه موسیقی است که برخی از آنها به‌صورت ارکسترال و برخی دیگر به‌طور کامل در سبک موسیقی اصیل ایرانی آهنگسازی و ضبط شده‌اند. تنوع فضایی این آثار نمایانگر شکل‌گیری این آلبوم در طول چندین سال است. اشعار این قطعات از بزرگانی چون حافظ، شهریار، عماد خراسانی و دیگر شاعران سرشناس انتخاب شده است./ ایران

«صونا» به اسپانیا رفت

فیلم کوتاه «صونا» به نویسندگی و کارگردانی زهرا ترکمنلو به عنوان یکی از ۱۲ فیلم کوتاه منتخب دوسالانه بین‌المللی دونای سینما (زن و فیلم) در والنسیا اسپانیا به این رویداد هنری راه یافت.

دوسالانه بین‌المللی دونای سینما، جشنواره‌ای است که از سال ۲۰۱۱ با اختصاص هفته‌ای به سینمای زنانه به نمایش گزیده‌ای از فیلم‌های بلند، کوتاه، مستند، انیمیشن و ویدیوآرت به‌عنوان فعالیت و کار زنان در سینما و صنعت فیلمسازی می‌پردازد. این دوسالانه هشتمین دوره خود را در ۲۱ الی ۲۸ فوریه سال ۲۰۲۵ برابر با ۳ تا ۱۰ اسفند در والنسیا اسپانیا برگزار خواهد کرد.

«بازی استریندبرگ» به صحنه می‌رود

محمدرضا مالکی بازیگر و کارگردان تئاتر، نمایشنامه «بازی استریندبرگ» نوشته فردریش دورنمات را فروردین ۱۴۰۴ روی صحنه می‌برد. نمایشنامه «بازی استریندبرگ» که از مهم‌ترین آثار فردریش دورنمات، نمایشنامه‌نویس و رمان‌نویس برجسته سوئیسی است، اولین‌بار توسط حمید سمندریان در سال ۱۳۵۱ در ایران روی صحنه رفته است. اجرایی که به‌دلیل کیفیت بالا، از آن به‌عنوان یکی از اجراهای مدرن و دقیق این نمایشنامه تا امروز یاد می‌شود.

«لانگ‌شات»، «شکلات فرنگی»، «پینوکیو»، «زندگی در لانگ‌شات مرگ در کلوزآپ»، «پریماه در آسمان» از جمله آثاری است که او کارگردانی کرده است.